

УДК 78.071.2(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2022-1-23>

Людмила ПРУДНІКОВА

Заслужений діяч мистецтв України, доцент, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, вул. Городецького 1-3/11, м. Київ, 02000

ORCID: 0000-0002-6816-5456

Олена ПРУДНІКОВА

Кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, вул. Городецького 1-3/11, м. Київ, 02000

ORCID: 0000-0003-3517-066X

Бібліографічний опис статті: Пруднікова Л., Пруднікова О. (2022) Просвітницька та диригентська діяльність О.С. Тимошенка (з досвіду роботи Заслуженої хорової капели України південно-західної залізниці) (до 90-річчя). *Fine Art and Culture Studies*, 1, 157–170, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-1-23>

ПРОСВІТНИЦЬКА ТА ДИРИГЕНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ О. С. ТИМОШЕНКА (З ДОСВІДУ РОБОТИ ЗАСЛУЖЕНОЇ ХОРОВОЇ КАПЕЛИ УКРАЇНИ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОЇ ЗАЛІЗНИЦІ)

У публікації розглянуто феномен Тимошенка Олега Семеновича, який наполегливо працював над піднесенням музично – хорового життя України не тільки у сфері підготовки професійних музичних кадрів, а й у роботі з аматорським хоровим колективом, а саме із Заслуженою хоровою капелю УРСР Південно-Західної залізниці, яка активно популяризувала українську хорову літературу. О.С. Тимошенко вдалося вивести аматорське хорове виконавство на нові обрії. Проаналізована література не дає повного розуміння потужної постаті митця. Окрему частку інформації про його життєтворчість 1970-1990 р. дізнаємося з тогочасної періодики. На самому початку ХХІ століття з'являються перші роботи про нього, як ректора, який багато років очолював Київську державну консерваторію, а згодом – Національну музичну академію України ім. П. І. Чайковського. Знайдено публікації, які фрагментарно висвітлюють життєпис і творчий шлях хормейстера. Втім, ці наукові матеріали не охоплюють цілісно концертну, просвітницьку, диригентську і громадську діяльність поза увагою науковців залишаються питання присвячені творчій та педагогічній діяльності Олега Семеновича Тимошенка.

Мета дослідження полягає у висвітленні творчої постаті та культурно-просвітницької практики визначно-го діяча українського хорового мистецтва, диригента, хормейстера, педагога Олега Тимошенка.

Завдання дослідження:

- 1) висвітлити еволюцію аматорських співочих товариств, які створили сприятливий ґрунт на якому формувалося професійне музичне мистецтво;
- 2) розглянути диригентсько-хорову діяльність Олега Семеновича Тимошенка;
- 3) розкрити феномен обдарованої особистості Тимошенка О., якому вдалося вивести аматорське хорове виконавство на нові обрії;
- 4) проаналізувати творчий метод роботи з хористами, властивий О.С. Тимошенкові.

Висвітлено функції диригентів музичних товариств, які не вичерпувалися тільки забезпеченням належного мистецького рівня та представленням оригінальної виконавської інтерпретації. Вони включали заснування нових музичних колективів, проведенням різноманітних мистецьких заходів, сприяння формуванню освітніх осередків при аматорських колективах. Диригенти виступали в розмаїтих іпостасях: художніх керівників, голів і членів правління тощо.

Синтез різних сфер діяльності Тимошенка О.С. створив міцне підґрунтя для розвитку і наслідування традицій музичного мистецтва в хоровій капелі, якою він керував з 1975-1985р. О.С. Тимошенко – надзвичайно обдарована особистість, якій вдалося вивести аматорське хорове виконавство на нові обрії. Це активна концертна практика, запрошення колектива на різноманітні імпрези, що влаштовувалися по всьому Радянському Союзу та за кордоном. Своєю невтомною працею, талантом, педагогічними й організаторськими здібностями митець приклав багато зусиль, відгукуючись на потреби українського суспільства та рідної країни усвідомлюючи попит у художньо-концертному та дидактичному матеріалі, розуміючи його значення для музичного навчання й виховання.

Обґрунтовано унікальність Митця, що полягає у процесі індивідуальної творчої, педагогічної і громадянської самореалізації. З'ясовано, що Олег Семенович був особистістю, яка поєднувала глибокі теоретичні знання, диригентську практику та творчий запал для виховання молодого покоління у національному дусі

Висновки. До історії української культури Олег Семенович увійшов як ректор КДК ім. Чайковського – творчий ініціатор та мистецький керівник хорових і оперних ансамблів, диригент, педагог, музикознавець. Це була особистість, яка поєднувала глибокі теоретичні знання, диригентську практику та творчий запал для виховання молодого покоління у національному дусі. Диригентська та педагогічна практика майстра тісно переплетені та доповнювали одна одну. Саме такі митці на українсько-культурному полі вносять посильну лепту в піднесення духу культури українців, плекають традиції вокально-хорового мистецтва, підіймають його на новий, вищий щабель.

Ключові слова: Олег Тимошенко, диригент, хорова капела, хормейстер, поліфонія.

Liudmila PRUDNIKOVA

Honored artist, Docent, Professor of the General and Specialized Piano Department of National Music Academy of the Ukraine named by P.Tchaikovsky, Gorodetskyi str. 1-3/11, Kyiv, 02000

ORCID: 0000-0002-6816-5456

Olena PRUDNIKOVA

PhD, Docent, Professor of the General and Specialized Piano Department of National Music Academy of the Ukraine named by P.Tchaikovsky, Gorodetskyi str. 1-3/11, Kyiv, 02000

ORCID: 0000-0003-3517-066X

To cite this article: Prudnikova, L., Prudnikova, O. (2022) Prosvitnits`ka ta dirigents`ka dijalnist O.S.Tymoshenka (z dosvidy roboti Zasluzhenoi khorovoi kapely Ukrainy Pivdenno-Zahodnoi zaliznyzi). Tymoshenko`s educational and conducting activities(from the experience of the work in the Honor Choir Chapel of Ukraine of the South-West railway). *Fine Art and Culture Studies*, 1, 157–170, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-1-23>

TYMOSHENKO'S EDUCATIONAL AND CONDUCTING ACTIVITIES (FROM THE EXPERIENCE OF WORK THE HONORARY CHOIR CHAPEL OF UKRAINE OF THE SOUTH-WEST RAILWAY)

The article deals with the phenomenon of Oleg Tymoshenko's creative work in the context of its unique integrity. It proves that the socio-cultural orientation of his activities as a person, leader, choral conductor, patriot, public figure, scientist, teacher. It covers the basic principles of Tymoshenko's life, his artistic practice and pedagogical activity. Choral culture of Ukraine was formed over the centuries on the best examples of folk heritage and church music. It was significant historical phenomenon not only in national but also world music culture. Oleg Tymoshenko (1932-2010) was prominent personalities, cultural figures of the XX century. The first researches about Tymoshenko appeared at the beginning of the XXI century. This study aims to investigate the role him as rector, who many years headed the Kyiv State Conservatory named by Tchaikovsky. The publications fragmentarily cover the biography and career of the choirmaster. However, these scientific materials do not cover the entire concert, educational, conducting and public activities.

The **Objective** of the study investigated education and conducting activities of creative person and prominent figure in Ukrainian choral art, conductor, choirmaster, teacher Oleg Tymoshenko.

The author uses such **methods** to study the problem:

- 1) to analyze the evolution of amateur choirs, which created the ground of the professional music;
- 2) to consider the conducting and choral activities of Oleg Tymoshenko;
- 3) to reveal the phenomenon of Tymoshenko is an extremely gifted person who managed to bring amateur choral performance to new horizons;
- 4) to analyze the creative Tymoshenko`s method of working with choristers.

Oleg Tymoshenko worked hard to raise the musical and choral life of Ukraine not only in the field of training professional musicians, but also in working with amateur choir, namely with the Honored Choir of the USSR South-Western Railways. Therefore, special attention in the Choir was concentrated to mastering musical literacy, solfeggio, conducting, piano, lectures on the history of music and choreography. This is an active concert practice, inviting the Chapel to various events organized throughout the Soviet Union and abroad. The concerts of the Railway Choir received positive feedback on the selectivity of the program and the expressiveness of the interpretation. Perfect intonation, dynamics, phrasing, diction were emphasized. It has noted that the conductor disciplined the singers and achieved unusual musicality in the choir. The large and diverse repertoire of the Chapel (more than 50 songs) can be honor to any professional Choir. There are world classics, Ukrainian folk songs and modern works. All of them require from choristers high professional training, titanic work. The choir is a hundred enthusiasts in love with the song. Chapel were often held republican seminars of leaders of amateur choirs. Many conductors called the railway chapel "school of skill". Oleg Tymoshenko had perfect administrator`s skills. Under his leadership, everything happened on time and at a high level.

Conclusion. *Oleh Tymoshenko came to the history of Ukrainian culture as the rector of the National Music Academy of Ukraine named after Tchaikovsky. He was creative initiator and artistic director of choral Chapel, conductor, teacher, musicologist. He was a person who combined deep theoretical knowledge, conducting practice and creative passion for educating the younger generation in the national spirit. The master's conducting and pedagogical practices are closely intertwined and complementary. Such artists in the Ukrainian cultural raising the spirit of Ukrainian culture, nurture the traditions of vocal and choral art, raise it to a new, higher level.*

Key words: *Oleg Tymoshenko, conductor, choir, choirmaster, polyphony.*

*Бути хормейстером – це справжнє мистецтво,
обране за покликом серця.
Олег Семенович Тимошенко*

Постановка проблеми. Період останньої третини ХХ ст. характеризується чималим підйомом хорового життя України. У цей час активно виникають розвиваються співочі колективи, якісно нового мистецького рівня набувають хори, що виникли значно раніше. Показовим у цьому контексті видається й поживлення диригентської діяльності. Адже упродовж окресленого хронологічного відрізка в Україні працювала величезна кількість диригентів-професіоналів та аматорів, які присвятили свої сили і талант служінню загальній справі національнокультурного піднесення. Хорова культура України, як визначне явище в історії, не лише національної, а й світової музичної культури, формувалася протягом століть на кращих зразках народнописенної спадщини й церковної музики, стилістично оформлювалася у творчості відомих композиторів й репертуарі диригентів (Lashchenko, 1999). До таких визначних особистостей, культурних діячів ХХ ст. належить і Олег Семенович Тимошенко (1932-2010) – диригент, хормейстер, професор, ректор консерваторії. Консерваторська освіта й обізнаність з кращими зразками класичного хорового співу не завадили йому все своє життя популяризації української народної пісні, творів, які нині сприймаються як унікальне фольклорне надбання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню музично-педагогічної діяльності О. Тимошенка присвячена доволі незначна кількість праць. Окрему частку інформації про його життєтворчість 1970-1990 р. дізнаємося з тогочасної періодики (Архангельська, 1976; Іващенко, 1978; Тимошенко, 1975). На самому початку ХХІ століття з'являються перші роботи про нього, як ректора, який багато років очолював Київську державну консерваторію, а згодом – Національну музичну академію України

ім. П. І. Чайковського. Найбільш ґрунтовним є дослідження О. Малоцьомової і Т. Гусарчук (Малацьомова та Гусарчук, 2002) Про соціокультурну, творчу та педагогічну діяльність диригента-хормейстера розглянуто в дисертаційному дослідженні П. Ковалика (Ковалик, 2002). Життєпис і творчий шлях хормейстера фрагментарно висвітлено в публікаціях Ю. Пучко-Колесник (Пучко-Колесник, 2019). Велику цінність складають рецензії на концертні програми за участі митця. Втім, ці наукові матеріали не охоплюють цілісно концертну, просвітницьку, диригентську і громадську діяльність Олега Семеновича Тимошенка.

Мета дослідження полягає у висвітленні творчої постаті та культурно-просвітницької практики визначного діяча українського хорового мистецтва, диригента, хормейстера, педагога Олега Тимошенка.

Завдання дослідження:

1) висвітлити еволюцію аматорських співочих товариств що виявилися не лише головними культурно-просвітницькими та національно-патріотичними осередками, але й створили сприятливий ґрунт на якому формувалося професійне музичне мистецтво;

2) розглянути диригентсько-хорову діяльність Олега Семеновича Тимошенка;

3) розкрити феномен Тимошенка О., якому вдалося вивести аматорське хорове виконавство на нові обрії;

4) проаналізувати творчий метод роботи з хористами, властивий О.С. Тимошенкові.

Виклад основного матеріалу дослідження Головними завданнями хорових осередків ХХ століття були популяризація народної пісні, поширення хорового виконавства, утвердження власних традицій хорової справи, поживлення концертного життя, організація музичних інституцій, влаштування конкурсів на створення хорових творів, закладання й утримання музичних бібліотек, залучення найширших верств суспільства до культурно-просвітньої діяльності. В цьому контексті хорові товариства

заповнювали нішу у вихованні численних музичних кадрів – композиторів, диригентів, інструменталістів, співаків. Посилення діяльності таких організацій упродовж минулого століття інспірувало також композиторську творчість. Таким чином, аматорські співочі товариства виявилися не лише головними культурно-просвітницькими та національно-патріотичними осередками, але й створили сприятливий ґрунт на якому формувалося професійне музичне мистецтво. Функції диригентів музичних товариств не вичерпувалися тільки забезпеченням належного мистецького рівня та представленням оригінальної виконавської інтерпретації, вони включали заснування нових музичних колективів, проведенням різноманітних мистецьких заходів, сприяння формуванню освітніх осередків при аматорських колективах. Диригенти виступали в розмаїтих іпостасях: художніх керівників, голів і членів правління тощо (Загайкевич, 2005). Синтез різних сфер діяльності Тимошенка О.С. створив міцне підґрунтя для розвитку і наслідування традицій музичного мистецтва в хоровій капелі, якою він керував з 1975-1985р. Олег Семенович наполегливо працював над піднесенням музично – хорового життя України не тільки у сфері підготовки професійних музичних кадрів, а й у роботі з аматорським хоровим колективом, а саме із Заслуженою хоровою капелюю УРСР Південно-Західної залізниці, яка активно популяризувала українську хорову літературу (Лашенко, 2007, с. 33-34). Створена у 1924 році на базі самодіяльних хорових гуртків тодішніх залізничних майстерень, капела ще в 1940 році стала на Україні першим самодіяльним колективом, що удостоївся звання заслуженого. Визнання нового творчого злету колективу став той факт, що у 1974 році Міністерство культури і Укрпрофрада підтвердили капелі цей високий титул. Особливо плодотворні для учасників капели стали роки під керівництвом Олега Семеновича Тимошенка (Світланова, 1978).

Захопити людей буденною роботою в капелі, – самим процесом занять, вивченням хорових творів, глибоким розкриттям їх змісту, тонкою нюансировкою виконання, – це значить добитися головного. Адже лише така наполеглива робота приносить справжній успіх. Відомо, що художньо-виконавський рівень

колективу значною мірою залежить від музичної грамотності і рівня музично – слухового розвитку співаків. Тому особливу увагу в колективі приділяли оволодінню музичної грамотою, заняттям з сольфеджіо, диригування, фортепіано, лекціям з питань історії музики та хорознавства (Тимошенко, 1999).

«Наша капела» – так з любов'ю називали на Південно-Західній залізниці один з кращих колективів художньої самодіяльності, який мав славу піввікової історії. Нею пишалися, високо цінували її майстерність (Іващенко, 1978, с. 4).

О.С Тимошенко – надзвичайно обдарована особистість, якій вдалося вивести аматорське хорове виконавство на нові обрії. Це активна концертна практика, запрошення колектива на різноманітні імпрези, що влаштовувалися по всьому Радянському Союзу та за кордоном. Сприяння зміцненню творчих контактів з хоровими капелами Риги, Вільнюсу, Таллінну, Бресту, Одеси, Львова та інших міст України стало доброю традицією. Це й особлива манера співу українських пісень, витоки яких – в кордоцентричності українського світовідчуття.

Фахівці відзначали злагоженість співу капели, вміле використання ланцюгового дихання, вмілу градацію динамічних відтінків, чітку дикцію, досконалі інтонавання, й ансамблеву синхронність виконання творів. Важливою рисою репертуарної політики колективу було опрацювання класичних українських і зарубіжних взірців хорової творчості. Усім цим композиціям притаманний гомофонно-гармонічний виклад із елементами імітаційної та підголоскової поліфонії. Фактурні прийоми збагачувались вмілим використанням тембрової палітри хорових голосів, оправданою гармонічною колористикою, продуманою динамічною шкалою.

Рецензуючи концерт колективу Л. Архангельська зазначили, що виступ цього колективу засвідчив великий успіх диригента і самих співаків, які займаються улюбленою справою з видимим запалом. Чиста інтонація, добра динаміка і дисципліна є перевагами хору, що гідні похвали і зможе конкурувати з найкращими хоровими колективами (Архангельська, 1976, с. 4).

«Легкий помах рук, і народжується мелодія. То урочиста й могутня, то світла й ніжна, вона полонить серце, звеселяє душу, дає крила... А він стоїть на невисокому помості і, здається із

серця свого, з душі виплескує звуки. Стократно примножені хором, вони владно розсувають тісні стіни, заповнюючи все навколо. Погляд диригента вольовий, зосереджений, і велично звучить «Хорал» Й.Баха; хвилює і захоплює «Хай буде мир!» О. Веккі. А тільки-но веселі іскорки заграли в його карих очах, і вже лине українська пісня «Сусідка» – писала його випускниця Вікторія Іваненко (Іващенко, 1978, с. 4).

Концерти хору залізничників отримували схвальні відгуки на адресу добірності програми та виразності інтерпретації. Підкреслювалася досконалість інтонація, динаміка, фразування, дикція. Звучання молодих голосів називали свіжим, соковитим і чуттєвим. Наголошувалося, що диригент дисциплінував співаків і досягнув незвичайної музикальності в хорі (Пучко-Колесник, 2019).

Тетяна Ярмак – ветеран капели розповідала у особистій бесіді: «Участь у капелі не тільки сприяла задоволенню наших особистих інтересів. Найбільше задоволення відчували від того, що розуміли важливість тієї справи, якій ми віддавали весь запал душі. Це особливо відчували під час концертів, коли бачили, скільки радості приносить людям народна пісня.» (Тимошенко, 1975, с. 4).

Хоровий спів за своєю природою є колективним мистецтвом, що об'єднує почуття, думки, волю людей, і тому він має виняткове виховне значення. Участь у хоровому співі пробуджує у людей чудове почуття товарищескості і дружби. Солісти капели відмічали, що завдяки участі в капелі, вони не тільки познайомилися з музичним мистецтвом, а й стали безпосередніми його творцями, полюбили скарби народно-пісенної творчості. Розповідали, як темпераментно й захоплююче проводив репетиції заслуженої хорової самодіяльної капели УЗСЗ Південно-Західної залізниці її художній керівник і диригент О.С. Тимошенко.

Великий і різноманітний репертуар капели – понад 50 творів – зробив би честь будь-якому професійному колективу. Тут і світова класика, і українські народні пісні, й сучасні твори. Всі вони вимагають від хористів високої фахової підготовки, титанічної праці. Капела – це сто ентузіастів, закоханих в пісню.

Своєрідним літописом творчих здобутків колективу є Книга відгуків. Тут зібрані враження вдячних слухачів. Однією з великих

робіт капели було виконання підготовленої спільно з Заслуженим симфонічним оркестром України телебачення і радіо у Колонному залі ім. Лисенка Київської державної філармонії кантати «Москва» П.І. Чайковського. В історії музичної культури виконання самодіяльним колективом кантати «Москва» П. Чайковського – випадок безприкладний: цей твір, що поправу вважається перлиною хорової класики, складний в усіх відношеннях. Капела з його виконанням впоралася бездоганно (Іващенко, 1978, с. 4).

У 1975 р. Заслужена хорова капела УРСР Південно-Західної залізниці відзначала своє 50-річчя, у 1985 – 60-річчя. На обох урочистостях О.С.Тимошенко диригував концертні програми. За це десятиріччя хор мав багато подорожей, концертів, творчих зустрічей. Це і звітний великий виступ в філармонії, участь в святкових концертах, спеціально підготовлена програма до 100-річчя з дня народження М.Леонтовича, участь у Днях Братіслави та інші. Успіх хорової капели був настільки великим, що керівництво залізниці, її громадські організації запропонували О.С. Тимошенку здійснити турне Україною, для «зміцнення свідомості українського народу і підвищення культури за допомогою пісні» (Тимошенко, 1975). Така мандрівна капела одночасно отримувала статус «мандрівної консерваторії», при якій планувалося готувати нові професійні кадри. Поїздка мала фінансуватися з коштів українського уряду. Після виконання такого завдання в Україні, планувалось відрядити капелу і у закордонне турне.

Чаруючий спів капели звучав над Карпатами і Кавказом, на берегах Чорного і Балтійського морів, біля стін Брестської фортеці. В капелі зберігаються Почесні грамоти з Бресту, від хорового товариства Вірменії – за високе виконавське мистецтво, велика золота медаль Лауреат І Всесоюзного фестивалю самодіяльності тощо.

Аналізуючи творчий метод роботи з хористами, властивий О.С. Тимошенкові, можна дійти висновку: жодна репетиція чи концерт під його керівництвом не схожі одна на одну. Він підпорядковує все єдиному образу. Воля диригента захоплювала своєю масштабністю, темпераментом і найтоншим проникненням у глибину твору. Особливо яскраво звучали його кульмінації і коди. Хористи повністю підкорювалися його владному диригентському

жесту, між ними і диригентом швидко встановлюється потрібний у творчості контакт. Олег Семенович вважав, що тембральне багатство людського голосу надзвичайно велике, таке не під силу жодному інструментові в світі. Голос – найдосконаліший інструмент, створений природою. Лише в хорі, що є синтезом голосу, музики і слова, можна виразити з найбільшою повнотою усе, що здатне хвилювати людину (Тимошенко, 1975, с. 4).

Капела залізничників з честю виконувала благородну місію – бути опорною базою Республіканського Будинку художньої самодіяльності профспілок України. Вона стала своєрідною хоровою лабораторією, де проходили практику студенти Київської державної консерваторії імені Чайковського. Олег Семенович щиро ділився з ними «секретами» свого мистецтва.

На базі капели часто проходили республіканські семінари керівників самодіяльних хорових колективів, і чимало з них по праву називали капелу залізничників «школою майстерності». О.С. Тимошенко мав першорядні здібності адміністратора. Під його керівництвом все відбувалося вчасно і на високому рівні. Він дуже прискіпливо ставився до своїх обов'язків, вважав, що завжди слід починати з себе – бути чесним, справедливим, порядним, працюючим. У цьому студенти могли взоруватися на вчителя. Підтримував і надавав методичні поради та рекомендації молодим хормейстерам аматорських колективів, оскільки вбачав у цьому велике виховне значення і можливість активної пропаганди хорового мистецтва (Пучко-Колесник, 2019).

О.С. Тимошенко був Учителем із великої літери – знаючим, активним, педагогом-вихователем, який власним прикладом «заражав» своїх студентів, учив їх людяності, толерантності,

доброзичливості і водночас був дуже скромною людиною, хоча й з багатьма талантами (Пучко-Колесник, 2014, с. 103-112). Своєю невтомною працею, талантом, педагогічними й організаційними здібностями митець приклав багато зусиль, відгукуючись на потреби українського суспільства та рідної країни усвідомлюючи попит у художньо-концертному та дидактичному матеріалі, розуміючи його значення для музичного навчання й виховання. І творчі надбання, і теоретичні праці Олега Семеновича Тимошенка ґрунтувалися на національнопатріотичних засадах, тому залишаються актуальними й сьогодні, в нашій складній соціокультурній ситуації.

Висновки. До історії української культури Олег Семенович увійшов як ректор КДК ім. Чайковського – творчий ініціатор та мистецький керівник хорових і оперних ансамблів, диригент, педагог, музикознавець. Це була особистість, яка поєднувала глибокі теоретичні знання, диригентську практику та творчий запал для виховання молодого покоління у національному дусі. Диригентська та педагогічна практика майстра тісно переплетені та доповнювали одна одну. Саме такі митці на українсько-культурному полі вносять посильну лепту в піднесення духу культури українців, плекають традиції вокально-хорового мистецтва, підіймають його на новий, вищий щабель.

Подальші дослідження діяльності митців допоможуть зрозуміти які звершення у співокових колективах зумовили піднесення хорового мистецтва в ХХ столітті. Подібні праці стануть цінним доповненням до скарбниці історії української хорової культури та сприятимуть успадкуванню найкращих традицій хорової справи молодією генерацією прибічників цього виду музичного виконавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архангельская Л. Песня чарует наши сердца . *Рабочее слово* № 2, Київ, 7.01.1976
2. Загайкевич М. Українська музична культура. У кн.: *Історія української культури* у 5 т. Кн. 2. Т. 4. Київ: Наукова думка, 2005. С. 207–284.
3. Іващенко В. «Зустріч з вами – свято» *Прапор комунізму*, Київ, 9.07.1978.
4. Ковалик П.А., *Хорове виконавство як феномен творчої взаємодії (з досвіду Київської хорової школи)*. Автореф. дис. канд. мистецтвознавства. Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Київ, 2002. 24 с.
5. Лашенко А.П. З історії київської хорової школи. Київ: Музична Україна, 2007. С. 20-34.
6. Лашенко А. П. Українське хорове мистецтво ХХ ст. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*, 14: Музичне виконавство, Київ, 1999. С. 18–31.
7. Малозьомова О. І. та Гусарчук Т. В. *Покликання. Життя і творча діяльність О. С. Тимошенка*. Київ, 2002.

8. Пучко-Колесник Ю.В. Діяльність диригента-хормейстера як соціокультурний феномен. Дис. канд. мистецтвознавства. Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, Київ, 2009. 187 с.
9. Пучко-Колесник Ю.В. Кафедра хорового диригування НМАУ імені П. І. Чайковського: Від витоків до сьогодення. Мистецтвознавство України, 14, Київ, 2014. С. 151–164.
10. Пучко-Колесник Ю. Феномен учителя: хорова школа Олега Тимошенка. *Часопис* НМАУ, Київ, 2019. Вип. 1. С. 103–112.
11. Світланова С. Тридцять років у музиці Про творч. засл. працівн. культ. УРСР О.С. Тимошенка, *Вечерній Київ*, Київ, 5.04.1978.
12. Тимошенко О. Дорога довгою в полвека, *Робоче слово* № 37, Київ, 28.03.1975.
13. Тимошенко О.С. Національна музична академія України імені П.І.Чайковського: вчора і сьогодні. У кн.: А. Лашенко, упоряд. *Академія музичної еліти України. Історія та сучасність*. Київ: Музична Україна, 2004. С. 4–14.
14. Тимошенко О.С. Українська сучасна хорова музика: хрестоматія з хорового диригування для вищих і середніх музичних закладів. Київ: пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України»; Видавничий центр «Просвіта», 1999. С. 8-15.

REFERENCES

1. Arhangel'skaya, L. (7.01.1976). *Pesnya charuet nashi serdza. Rabochee slovo* N 2, Kyiv, S 4 [in Ukrainian].
2. Zahaikivych, M. (2005). *Ukrainska muzychna kultura*. U kn.: *Istoriia ukrainskoi kultury u 5 t.* [History of Ukrainian culture in 5 vol.]. Vol.2. T.4. Kyiv: Naukova dumka, S. 207–284[in Ukrainian].
3. Ivashchenko, V. (9.07.1978). *Zystrich z vami – svyato. Prapor komunizmu*. Kyiv, [in Ukrainian].
4. Kovalyk, P.A. (2002). *Choral performance as a phenomenon of creative interaction (from the experience of the Kyiv choral school)*. Ph.D. in Art History. Abstract of Thesis. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine. Kyiv, 24 s. [in Ukrainian].
5. Lashchenko, A.P. (2007). *Z istorii kyivskoi khorovoi shkoly* [From the history of the Kyiv choral school]. Kyiv: Muzychna Ukraina, S.20-34[in Ukrainian].
6. Lashchenko, A.P. (1999). *Ukrainske khorove mystetstvo XX st.* [Ukrainian choral art of XX century]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*, 14: *Muzychne vykonavstvo*, 6, Kyiv, S. 18–31 [in Ukrainian].
7. Malozomova O.I. & Husarchuk, T.V. (2002). *Poklykannia. Zhyttia i tvorchia diialnist O. S. Tymoshenka* [Calling. Life and creative activity of O. S. Tymoshenko]. Kyiv: Muzychna Ukraina, [in Ukrainian].
8. Puchko-Kolesnyk, Yu.V. (2009). *The activity of a conductor-choirmaster as a sociocultural phenomenon*. Ph.D. in Art History. Thesis. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, S. 151-164[in Ukrainian].
9. Puchko-Kolesnyk, Yu.V. (2014). *Kafedra khorovoho dyryhuvannia NMAU imeni P. I. Chaikovskoho: Vid vytokiv do sohodennia* [Department of Choral Conducting NMAU named after P. I. Tchaikovsky: From origins to the present]. *Mystetstvoznavstvo Ukrainy*, S.103–112[in Ukrainian].
10. Puchko-Kolesnyk, Yu., (2019). *Fenomen uchytelia: khorova shkola Oleha Tymoshenka* [Teacher's phenomenon: Oleg Tymoshenko's choral school]. *Chasopys*, 1, S. 103–112[in Ukrainian].
11. Svitlanova, S. (5.04.1978). *Tridzat rokiv u musyztzi. Pro tvorchist zasluzhenogo pratsivnika kultury URSR J.S. Tymoshenka, Vechernyy Kyiv*, Kyiv, [in Ukrainian].
12. Tymoshenko, O. (28.03.1975) *Doroga dlinoju v polveka, Rabochee slovo* Kyiv, N 37. [in Russian].
13. Tymoshenko, O. S., (2004). *Natsionalna muzychna akademiiia Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho: vchora i sohodni*. In: A. Lashchenko, ed. *Akademiiia muzychnoi elity Ukrainy. Istoriia ta suchasnist* [Academy of Musical Elite of Ukraine. History and modernity]. Kyiv: Muzychna Ukraina, 2004. S. 4–14[in Ukrainian].
14. Tymoshenko, O.S. (1999). *Ukrainska suchasna khorova muzyka: khrestomatiia z khorovoho dyryhuvannia dlia vyshchykh i serednykh muzychnykh zakladiv* [Ukrainian contemporary choral music: a textbook on choral conducting for higher and secondary music institutions]. Kyiv: poshukovo-vydavnyche ahentstvo «Knyha Pamiati Ukrainy»; Vydavnychi tsentr «Prosvita», Kyiv, S. 8-15 [in Ukrainian].